

Bogdan Hrib
Editor de unul singur – Management în industria cărții

Copyright © Bogdan Hrib
Copyright © TRITONIC 2018 pentru ediția prezentă.

Toate drepturile rezervate, inclusiv dreptul de a reproduce fragmente din carte.

TRITONIC
Str. Coacăzilor nr. 5, București
e-mail: editura@triton.ro
www.triton.ro

Tritonic București apare la poziția 18 în lista cu Edituri de prestigiu recunoscut în domeniul științelor sociale (lista A2) (CNATDCU):
http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/A2_Panel41.xls

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Editor de unul singur: management în industria cărții/Bogdan Hrib – București:
Tritonic Books, 2018
Conține bibliografie
Index
ISBN: 978-606-749-368-9
655

Coperta: ALEXANDRA BARDAN
Editor: BOGDAN HRIB
Comanda nr. 248/noiembrie 2018
Bun de tipar: noiembrie 2018
Tipărit în România

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

Bogdan Hrib

EDITOR DE UNUL SINGUR MANAGEMENT ÎN INDUSTRIA CĂRȚII

Idee, manuscris, autor, editură, carte, bibliotecă, librărie, cititor

cu o postfață de Dănuț Ungureanu

Cuprins

Argument – De ce e necesar acest volum?	9
1. Definirea domeniului: în general despre piața de carte	15
1.1. Scurt istoric al cărții	15
1.1.1. De la volumen la codex	15
1.1.2. De la Gutenberg la industrializare	18
1.1.3. Cartea în România: de la Vechiul Regat la RSR	21
1.2. Evoluția pieței după 1989	24
1.3. Câteva cifre comparative – la ei și la noi	26
1.3.1. La ei	27
1.3.2. La noi. Astăzi	29
1.4. Produse și servicii – definiții generale	32
2. Elementele principale ale pieței de carte	36
2.1. Autorul	36
2.1.1. De ce îți dorești să scrii o carte? Cum au apărut autorii?	37
2.1.2. Încercare de clasificare, nu foarte reușită	39
2.1.3. Autor de unul singur	46
2.1.4. Vis sau coșmar: autorul occidental	49
2.2. Manuscrisul	51
2.2.1. Un fișier?	51
2.2.2. Ce facem cu manuscrisul?	53
2.3. Agenții (literari, mai mult sau mai puțin, speciali)	55
2.4. Editura (tipuri și organizare)	56
2.4.1. Un fel de clasificare	58
2.4.2. BNR, ISBN și CIP	62
2.5. Cartea (produsul, suporturi, drepturi)	64
2.5.1. Piața (dimensiune, distribuție / vânzare / tiraj)	65
2.5.2. Hârtie sau virtual / obiect sau online	67

2.5.3. Alt fel de cărți: de la audiobook-uri la produse complementare	68	4.5. Ce este un best-seller?	127
2.5.4. Contractul – drepturi și obligații	69	4.5.1. Scurt istoric al best-seller-ului	129
2.5.5. Prețul	72	4.5.2. Exemple la noi și la ei	131
3. Pasiune sau afacere?	77	5. Modele convenționale de promovare	133
3.1. Tipuri de cărți	77	5.1. Metode și strategii la ei și la noi – secolul XIX / foileton; secolul XX / lansări și turnee de promovare.	133
3.1.1. Volume scrise și publicate în română sau traduceri	77	5.1.1. Lansări clasice cu plușul roșu	133
3.1.2. Clasificări, modele	78	5.1.2. Cenacluri	134
3.1.3. Fusion literar	83	5.1.3. Noi direcții – happening pe scenă și lectura autorului la cafenea, noi modele de lansări	135
3.2. Cum vin banii? – Canale de distribuție și vânzare	84	5.1.4. Spații neconvenționale	136
3.2.1. Vânzarea de carte	84	5.2. Târguri de carte – clasificări	137
3.2.2. Librării independente sau rețete	85	5.2.1. La ei	138
3.2.3. Biblioteci mari și mici	87	5.2.2. La noi. Naționale sau locale	140
3.2.4. Târguri, lansări, conferințe, expoziții (vezi și cap. 5.2)	90	5.3. Despre clienți-cititori sau cum te legi de o carte Sau de un autor	142
3.2.5. Anticari și păturici	90	5.3.1. Despre numele autorului	143
3.3. Finanțări și achiziții	93	5.3.2. Față în față: Despre autografe... și la noi și la ei	144
3.3.1. Instituții care finanțează – cine și de ce	93	5.4. Mass media și cultura în secolul XX	147
3.3.2. Achiziții publice	95	5.4.1. Pagini de cultură / reviste de cultură – în România	150
3.3.3. Sponsorizări din mediul privat și proiecte de cercetare individuale	96	5.4.2. Emisiuni de cultură la radio – tv	155
3.3.4. Crowdfunding	96	5.4.3. Recenzii și ceva în plus – de la presă la volum	157
3.3.5. În străinătate	97	6. Noua paradigmă: New media și piața de carte	159
4. Autorul ca marcă	99	6.1. Site-uri, librării online	159
4.1. Autorul și lumea lui mică și mare	99	6.2. Bloguri personale/ colective și reviste online	162
4.1.1. Despre școala de scriitori – la noi și la ei	99	6.3. Social media	167
4.1.2. Familie, prieteni, comunitatea locală	102	6.4. Bookster – biblioteca pentru corporatiști.	170
4.1.3. Autorul și restul lumii – strada sau social media	103	6.5. Promovarea astăzi – de la self-publishing la self-marketing	170
4.1.4. Premii literare / concursuri și festivaluri	105	7. Concluzii: Piața de carte la răscruce: reformă sau dispariție?	175
4.2. Autor, societate, editură – în capitalismul nostru	109	Recapitulare: marketing editorial pe repede-înainte, cu un pic de ironie	179
4.2.1. Ce înseamnă să ai o carte publicată? Selfpublishing sau editură prestigioasă	109	Mulțumiri	181
4.2.2. Ego sau avere? Care este adevărul? Câteva exemple de succes	112	Postfață – Viața ca o carte fără coperti	183
4.3. Despre notorietate: Coperte și colecții. Publicuri țintă	115	Un fel de bibliografie: cărți de citit și cărți de frunzărit	185
4.3.1. Coperte și coperti	115	Index	190
4.3.2. Colecțiile editurii	118		
4.3.3. Publicuri țintă: Cititori – curioși sau plimbăreți	122		
4.4. Despre obiect: format, grosime, greutate	124		

*Soției mele Teodora
care mi-a suportat lungile absențe
cauzate de turneele editoriale
și de orele de muncă la tot felul de cărți,
chiar dacă mă aflam alături de ea acasă,
apoi fiicei mele Lulu
care va înțelege poate cam ce-am făcut în toți acești ani,
părinților și socrilor mei pe care i-am neglijat
ca să alerg cu autorii români pe tot felul de coclauri.
Și lor și colegilor și colaboratorilor mei
le dedic rândurile care urmează.*

Argument

De ce e necesar acest volum?

Câteva idei de început

Întrebarea este lipsită de sens. Acest volum nu este necesar nimănui.

Se poate trăi foarte bine și fără a fi citit aceste rânduri, tot așa cum se poate trăi în liniște și pace fără vreo carte citită.

În plus, această carte este – o recunosc cu sinceritate – un pansament pentru orgoliul meu de editor venerabil.

Volumul cuprinde un cocktail neomogen de date și enunțuri despre piața națională de carte, dar și despre cea internațională, citate și considerațiuni ale unor colaboratori importanți – majoritatea (confirm) prieteni vechi. Mai cuprinde și idei, soluții și aprecieri decantate între 1993 și ziua de azi, precum și mici povestioare vesele, dar și triste petrecute în lumea cărților.

Acest volum nu este o poveste, dar nici un volum academic scortșos și insipid.

Îl puteți citi rapid sau puteți face sublinieri și note pe marginea foilor.

RSNSPA sau la Iași, Timișoara, Sibiu, Oradea, Suceava și Alba Iulia.

Le sunt tuturor recunoscător. Dar mulțumirile detaliate (așa cum le face bine în orice volum) își au locul la final.

PS. La ora predării acestui manuscris se discuta în Parlament, ca 2019 să fie „Anul Cărții” în România. Vom vedea ce va însemna asta.

1. Definirea domeniului: în general despre piața de carte

1.1. Scurt istoric al cărții

1.1.1. De la *volumen* la *codex*

Am crescut înconjurat de povești citite de bunici din cărți mari cartonate și, un pic mai târziu, m-am năpustit să colorez scene și personaje din aceleași basme, pe care le ascultasem pe vremea când nu reușeam prea bine să țin în mână un creion colorat. Prin clasele primare am descoperit un fel de zid burdușit de cărți numit bibliotecă.

Astăzi, de fiecare dată când intru într-o casă, privirea îmi fuge spre pereți. Uneori regăsesc bibliotecile de pe vremuri sau rafturile moderne ale concernului suedez încovoiate sub cărți noi și vechi. Alteori pereții sunt albi goi, ornați cu tablouri sau fotografii înrămate. Îmi amintesc de reclama aceea a seriei *Adevărul*: „100 de cărți pe care trebuie să le ai.” Așadar chiar dacă le ai, pot fi doar ca o expoziție.

Story

Într-o vizită la un personaj important – director mare de firmă bogată, în biroul său elegant se afla și o bibliotecă în care

„Frumos așezate, la cotor, în ordinea apariției, se aflau și cele 100 de cărți de la Adevărul. În prima clipă, privirea care încerca să se concentreze pe interlocutor – eram acolo ca să cer și să obțin o sponsorizare – n-a transmis creierului ceva ce părea din alt film. Abia la a doua privire, un pic mai lungă, am realizat situația exactă: cele 100 de cărți erau puse în bibliotecă în ambalajul (cum se zice: în țiplă!) original, etanșe, sigilate, neatînse. Cred că a doua privire a fost prea lungă pentru că nu țin minte să fi obținut sponsorizarea.

Rămasă în legendă ca una dintre marile minuni ale lumii, Biblioteca din Alexandria, despre care se consideră că avea în arhive sute de mii de papirusuri, a fost fințată de Ptolemeu I în secolul III î.Hr. și a dăinuit, se pare, până la sfârșitul secolului III A.D. când unele manuscrise considerate păgâne au fost distruse. Se pare că și războiul civil dintre romanii Pompei și Cezar, dincolo de componenta *romance* care a general numeroase opere literare, a cauzat bibliotecii importante pierderi printr-un incendiu devastator.

De la pereții inscripționați la plăcuțele de piatră (ardezie), apoi lut, manuscrisele pe papirusuri erau mult mai ușor de manipulat, inscripționat, transportat și, evident, mai ușor de consultat ulterior. După unele surse, cel care a legat mai multe papirusuri într-o formă de... *proto-carte* ar fi chiar Iulius Cezar.

„Sulul de papirus, forma tradițională a cărții antice, se numea *volumen* în latină. Între secolele al II-lea și al IV-lea d.Hr. el a fost înlocuit progresiv de *codex* făcut din foi inserate și pliate pentru a forma caiete legate între ele. Din acea perioadă, cartea și-a păstrat întotdeauna această formă. Este vorba

despre o mutație capitală în istoria cărții, aproape la fel de importantă ca cea a lui Gutenberg, deoarece atinge cartea în forma sa și îl obligă pe cititor să își schimbe complet poziția corpului în timpul lecturii. Consultarea unui *volumen* nu era deloc practică; trebuia să-l desfășori lateral în față și era dificil de trecut de la o parte a textului la alta. Era incomod și trebuia ținut cu amândouă mâinile, ceea ce nu permitea luarea de note de lectură, așa cum se va face mai târziu. *Codexul*, mai mic și mai ușor de mănuit, constituia și o formă mai ușor de transportat a cărții, foarte potrivită slujitorilor bisericii, magistraților, funcționarilor, călătorilor și școlărilor³.

Evul Mediu timpuriu, răspândirea creștinismului, înființarea centrelor cultural-religioase dau un nou avânt scrierii și depozitării cărților.

Treptat, cartea (de cult sau laică) devine un obiect frumos; copertele au ferecături în metale prețioase și sunt bătute cu pietre scumpe.

„Manuscrisele nu erau ieftine, din cauza efortului mare pe care îl presupunea realizarea unei cărți sub acest format. În Țara Românească, valoarea unei cărți manuscris în secolul XV, perioada din care datează cele mai vechi mărturii despre folosirea scrierii, echivala cu valoarea unei moșii⁴.

³ Vezi <https://istoriiregasiite.wordpress.com/2010/03/10/inventii-in-istorie-carte/>, consultată la 10.08.2018, vezi și Labarre, Albert (2001) *Istoria cărții*, Institutul European, Iași.

⁴ Vezi https://adevarul.ro/locale/alexandria/istoria-fascinanta-cartii-ta-blitele-argila-pergament-piele-animale-e-reader-biblia-carte-tiparita-lume-1_55573bafcfbe376e354266d3/index.html, consultată la 10.08.2018.

1.1.2. De la Gutenberg la industrializare

Pe scurt, Gutenberg a făcut primul pas spre automatizare. A înlocuit matrițele de lemn cu o ramă metalică în care era așezată individual fiecare literă care alcătua cuvintele, rândurile, pagina întregă. Prima sa lucrare tipărită în tiraj – să-i spunem – de masă, *Biblia lui Gutenberg*, a început să fie tipărită la 23 februarie 1455. Deși această invenție îi este atribuită lui, nu se cunoaște exact dacă în epocă au existat și alte încercări asemănătoare.

„Tehnologia, foarte primitivă la prima vedere, dar revoluționară în acele timpuri, consta pur și simplu în alegerea unei scânduri de lemn pe care erau apoi sculptate toate literele și cuvintele textului. Literele și cuvintele ieșeau în relief și erau vopsite cu cerneală. Placa era apoi presată pe bucata de hârtie, pergament sau piele argăsită (...).

Evident, întregul proces era unul costisitor și îndelungat, deoarece pentru fiecare pagină trebuia sculptată o nouă scândură cu litere proeminente. Fire atrasă de cunoaștere și cu certe înclinații tehnice, tânărul Gutenberg citise atât manuscrise copiate de mână, cât și cărți tipărite cu ajutorul imprimării-bloc. În scurtă vreme a devenit conștient de nevoia stringentă de găsire a unei soluții cu adevărat revoluționare în domeniu, care să faciliteze producerea de cărți. (...)

Doar că literele și matrițele din lemn nu reușeau să imprime destul de bine cerneala pe hârtie, așa că Gutenberg a avut o nouă idee genială care a revoluționat cu totul procedeul creării cărților. A încercat să facă litere, semne și matrițe din metal, care s-au dovedit în cele din urmă cu mult superioare celor din lemn. (...)

Literele erau clare și citibile. Veștile despre primele cărți tipărite au circulat rapid, astfel că, încă dinaintea morții lui Gutenberg, funcționau ateliere de tipărit în marile orașe ale Europei Occidentale. Între anii 1450-1455⁵, Biblia Gutenberg era deja definitivată. Conform cercetărilor, în acel interval de timp, un total de 200 de exemplare fuseseră tipărite pe suport de hârtie din resturi vegetale de bumbac, iar alte 30 de exemplare pe piei de animale. (...)

Astăzi, mai există doar 22 de astfel de exemplare tipărite pe hârtie, alături de 7 exemplare cu pagini din piele special prelucrată. Este posibil ca *Dicționarul Catolic*, având 300 de copii a 754 pagini, să fi fost tipărit în anul 1460 în Mainz, chiar în atelierul tipografic al lui Gutenberg.

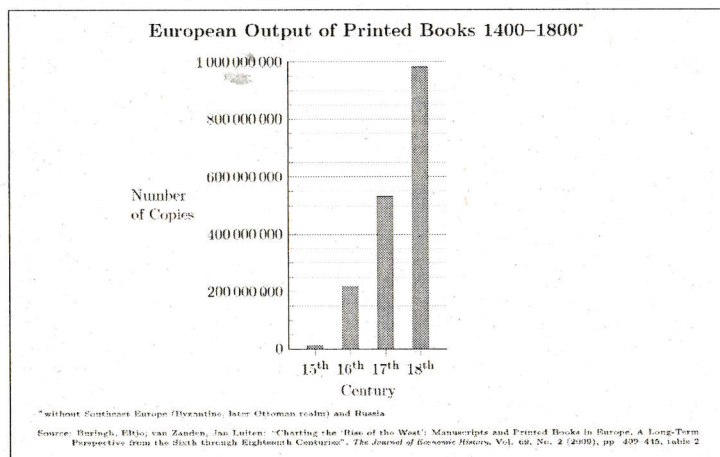
În anul 1462, în urma unor conflicte armate locale, orașul Mainz a fost ars și jefuit de trupele arhiepiscopului Adolph von Nassau, iar Gutenberg a fost exilat. Îmbătrânit, inventatorul s-a mutat în Eltville unde a fondat un nou atelier tipografic. Trei ani mai târziu, meritele sale au fost parțial recunoscute de autorități, care prin arhiepiscopul von Nassau i-au dăruit inventatorului titlul de nobil de curte. Gutenberg avea să moară (...) în anul 1468, în mizerie și sărăcie.

Astăzi, dacă edițiile Bibliei Gutenberg ar fi scoase la licitație, specialiștii estimează că prețul de pornire pentru orice exemplar ar începe de la suma de 100 milioane dolari!”⁶

⁵ Unii autori iau în considerare un alt interval de timp, precum și alt tiraj. *Biblia în 42 de rânduri*, așa cum este cunoscută, a avut se pare 180 de exemplare tipărite pe hârtie și o mică parte pe membrană animală (piele).

⁶ Vezi www.descopera.ro/cultura/11754208-johann-gutenberg-omul-care-ne-a-daruit-cartile, consultată la 01.10.2018.

Cât de importantă a fost invenția lui Gutenberg în scurtarea duratei tiparului se poate observa în graficul următor (nu se ia în calcul Europa de sud-est, Bizanțul, Imperiul Otoman și Rusia) care urmărește creșterea producției de carte pe mai multe secole⁷:

Inventarea ulterioară, la începutul secolului XIX, a mașinii de tipărit acționată cu motor cu abur și apoi a mașinii de tipărit rotativă (cu cilindru rotativ), în 1843, de către Richard M. Hoe, a mărit în mod exploziv producția de carte și presă. Din acel moment și până la mijlocul secolului XX principiile de funcționare ale mașinilor tipografice au rămas aceleași (iar treptat au fost instalate motoare electrice), doar viteza de tipar a crescut de la 100 la 1.000 de coli/oră, ajungând, în perioada de maximă glorie a presei

⁷ Ilustrația este preluată cu drept de reproducere după: Buringh, Eltjo; van Zanden, Jan Luiten: "Charting the 'Rise of the West': Manuscripts and Printed Books in Europe, A Long-Term Perspective from the Sixth through Eighteenth Centuries", *The Journal of Economic History*, Vol. 69, No. 2 (2009), pp. 409–445 (417, table 2)

scrise (deceniile trei, patru și cinci ale secolului XX) până la 2.500-3.000 coli/oră.

1.1.3. Cartea în România: de la Vechiul Regat la RSR

Piața de carte românească a avut câțiva jucători legendari. Poate că cel mai cunoscut dintre ei – pentru că marca încă e activă – este *Cartea Românească*. A fost fondată în 1919 prin reunirea mai multor case editoriale și imprimerii:

„Tipografia lui C.I. Rasidescu (urmașă a vechii tipografii a lui C.A. Rosetti), Librăria & Editura „Ioanițiu și fiii” din 1858, „Librăria Școalelor” din 1891 și Institutul „Minerva” din 1898, la inițiativa rectorului Universității București Ion Athanasiu și a profesorului universitar Ion Th. Simionescu.

În imagine, „1 acțiune” la Cartea Românească S.A. emisă în martie 1945.

În anul 1948 *Cartea Românească* este desființată de regimul comunist. Este reînființată în anul 1970 ca editură a Uniunii Scriitorilor din România, sub conducerea lui Marin Preda, având ca scop promovarea scrisului românesc prin publicarea scriitorilor români consacrați și promovarea tinerilor autori. Până în 1989 a dominat piața culturală românească, publicând peste 5.000 de titluri, într-un tiraj total de peste 10 milioane de exemplare. După moartea lui Marin Preda în 1980, editura a fost condusă succesiv de romancierul George Bălăiță (1981-1990) și criticul și istoricul literar Magdalena Popescu-Bedrosian (1990-1996). Din anul 1996 și până în anul 2005 directorul editurii a fost criticul literar Dan Cristea.⁸

Între 2005 și 2016, sub conducerea redactorului-șef Mădălina Ghiu și sub administrarea editurii Polirom, publică sute și sute de volume semnate exclusiv de autori români, din care 60 de debuturi. De la 1 ianuarie 2017, *Cartea Românească* se află în administrarea editurii *Paralela 45*.

Ecaterina Țarălungă în „Dicționar de literatură română” consideră *Cartea Românească*: „apărută (...) pe structura Editurii pentru Literatură și Artă a Uniunii Scriitorilor, ea moștenește doar numele unei edituri existente înainte de primul război mondial.”⁹

De altfel autoarea sintetizează transformările din piața editorială după al Doilea Război Mondial prin definirea:

„*Editura de Stat pentru Literatură și Artă* (1948-1959) – apărută după desființarea *Editurii Fundației Regale* și a editurilor particulare interbelice (*Alcalay*, 1886-1945; *Casa Școalelor*, 1896-1945; *Socec*, 1856-1945; *Cultura națională* ș.a. care aveau editură,

⁸ Vezi <http://www.uniuneascriitorilor.ro/editura-carte-romaneasca>, consultată la 24.09.2018.

⁹ Vezi și <http://accu.ro/userfiles/files/ebooks/135/1843.pdf>, p. 96.

librărie și tipografie). Ea s-a împărțit în *Editura pentru Literatură* (din 1960) și *Editura pentru Literatură Universală* (din 1958), aceasta din urmă unită cu *Editura Cartea rusă* (1945-1957).

În 1969 din *Editura pentru Literatură* au apărut o serie de edituri cu profile mai strict delimitate: *Minerva* (având colecțiile: B.P.T., ediții critice), *Eminescu* (colecțiile de autori români contemporani), *Albatros* (colecții pentru tineret), *Ion Creangă* (colecții pentru copii), *Meridiane* (colecții de artă). Au apărut apoi edituri departamentale și editurile din marile orașe ale țării. După 1989 sunt înregistrate în România peste 2.500 de edituri, cele mai multe particulare.¹⁰

După ultimele statistici numărul editurilor înregistrate în România a depășit 12.000, dar vom reveni cu mai multe detalii în secțiunile rezervate editurilor românești după 1989 și respectiv Bibliotecii Naționale a României. Prezentarea de mai sus, pe repede înainte, oferă doar o clipire de ochi asupra pieței de carte în forma sa complexă și complicată, din anii regimului comunist.

Editura Minerva este un alt exemplu al folosirii mărcii în toate cele trei mari perioade istorice ale României – capitalismul din vremea Regatului, perioada comunistă și post 1989, fără a avea o continuitate reală susținută prin acționariat și strategii editoriale:

„Inițial cunoscută sub numele de *Institutul de Arte Grafice* și *Editura Minerva*, înființat în 1898, editura încetează să publice după cel de-al Doilea Război Mondial și nu revine până în 1970 ca *Editura Minerva*. Se privatizează în 1999, dar este cumpărată în 2002 de Megapress Holdings.”¹¹

¹⁰ Idem, p. 98.

¹¹ Vezi și <https://www.edituraminerva.ro/despre-editura-minerva/>, consultată în 24.10.2018